

Nemanja Đukić¹
Fakultet političkih nauka
Banja Luka
nemanjadjukic00@yahoo.com

Pregledni rad
UDC 316.42.063:141.78
DOI
Primljeno: 01.03.2012.
Prihvaćeno: 01.05.2012.

Postsocijalna konstelacija (globalizacija neodgovornosti)

Abstract

Having as a starting point the analysis of the relations between repressiveness and responsibilities, the paper points to the postmodern totalitarianism of the entropy of rationality as the cause of social crisis and establishment of post-social constellations. Special importance is given to the emancipation of young people as a clinical symptom of the crisis of modernity.

Key words: *repressiveness, responsibility, postmodern, post-social, young people.*

Apstrakt

Polazeći od analize odnosa represivnosti i odgovornosti, rad ukazuje na postmoderni totalitarizam entropije racionalnosti kao na uzrok krize socijalnog i uspostavljanja post-socijalne konstelacije. Poseban značaj pridaje se emancipaciji mladih kao kliničkom simptomu krize savremenosti.

Ključne riječi: *represivnost, odgovornost, postmoderna, post-socijalno, mladi.*

Represivnost kao odsustvo odgovornosti

Represivni poreci po vlastitoj imanenciji ne dopuštaju razvoj odgovornosti, jer odnosi moći zasnovani na nekom predpostavljenom autoritetu unaprijed računaju sa hijerarhizovanom strukturom subordinacije koja načelno isključuje konstituisanje autonomnog habitusa ličnosti.² Društveno subordinirane uloge

¹ Viši asistent na grupi teorijskih predmeta na FPN, studij sociologije. E-mail: nemanjadjukic00@yahoo.com

² O odnosu ličnosti i identiteta opširnije vidjeti: Nemanja Đukić i Šijaković Ivan, *Socijalna kontrola identiteta*, „Politeia”, Godina I, broj 1, Banja Luka: Fakultet političkih nauka, 2011., str. 107/120.

i statusi, izgrađujući umjesto ličnosti individue sa stabilnim identitetom, proizvode populaciju nesposobnu za mišljenje, organizovanje, djelovanje i egzistiranje van načela autoriteta. Kako nema društva koje nije organizovano, povijest samim tim već jeste povijest represivnosti, jer sama represivnost predstavlja inherentno svojstvo organizovanja kao takvog.³ Međutim, ono osobito postmoderne represivnosti jeste globalna racionalna totalitarnost kao prenaplašena autoritarnost koja po prvi put ima uslove apsolutnog važenja. Upravo zbog svoje totalnosti, postmoderna represivnost postaje dovoljan uslov sveukupne socijalne dekonstrukcije socijalnog. Kako je to već kroz sintagmu *rizičnog društva* istakao Bek,⁴ postmoderno društvo predstavlja entropiju racionalnosti - takvu istorijsku akumulaciju racionaliteta koja realizuje mogućnost ugrožavanja same sebe. Na nivou filozofskog ova entropija se ispoljava kao negativna samorefleksija racionaliteta na relaciji instrumentalno-komunikativno⁵; na nivou tehnološkog kao samorefleksija informacije kao istovremenog sredstva i predmeta rada⁶ a na nivou socijalnog kao uspostavljanje takve socio-kulturne konstelacije koja dekonstruiše samo socijalno⁷.

Internalizacija neodgovornosti kao osnovne kulturne vrijednosti

Globalizacija kao postmoderni proces izgradnje globalnog društva, kroz totalitarno uspostavljanje načela pseudoindividualizma i liberalnog hedonizma, uspostavlja infantilnost kao opštu i osnovnu kulturnu vrijednost savremenog društva. Kroz formalizaciju uma uspostavljajući demokratska načela pravde, jednakosti, sloboda, prava i procedura; globalizacija omogućava emancipovano, legitimno i liberalno bježanje od odgovornosti kao „iracionalnog autoriteta”, čime se uspostavlja neobavezan odnos prema samim temeljima civilizacije što naposljetku neumitno vodi njenom padu u varvarstvo.⁸ Kao što psihoanaliza ne rješava probleme, nego se zadovoljava njihovim premještanjem, tako i globalno društvo u nastanku, ne rješava fundamentalne probleme socijalnog organizovanja proizašlih iz iluzije tehničkog i industrijskog progressa nego ih samo premješta sa nivoa socijalnog na nivo informatičkog.⁹ Konstrukcijom hiperrealnosti i

³ Vidjeti: Herbert Markuze, *Eros i civilizacija*, Zagreb: Naprijed, 1985.

⁴ Vidjeti: Ulrich Bek, *Rizično društvo*, Beograd: Filip Višnjić, 1997.

⁵ Vidjeti: Jürgen Habermas, *The Theory of Communicative Action*, Volume 2, Boston: Beacon Press, 1987.

⁶ Vidjeti: Ulrich Bek, *Rizično društvo*, Beograd: Filip Višnjić, 1997.

⁷ Vidjeti: Maks Horkhajmer, *Pomračenje uma*, Sarajevo: Veselin Masleša, 1989; Žan Bodrijar, *Simulakrumi i simulacija*, Novi Sad: Svetovi, 1991.

⁸ Vidjeti: Maks Horkhajmer, *Pomračenje uma*, Sarajevo: Veselin Masleša, 1989.

⁹ Vidjeti: Pol Vilirio, *Informatička bomba*, Novi Sad: Svetovi, 2000, str. 40.

simulacijom¹⁰ prevaziđeni biološki i fizički okviri kulturnog opstanka, produkuju jednu *oslobodenu* „neorgansku kulturu“¹¹ u kojoj poremećaji procesa sazrijevanja sa svim pratećim socijalnim, intelektualnim, psihomotornim i afektivnim poremećajima, nastupaju kao rezidua slobode i trajne nezrelosti populacije zastavljene u svom djetinjstvu.¹² Već je u prvoj polovini 20 vijeka Vitold Gombrovič konstatovao da nisu rast ili napredak čovjeka pokazatelji modernosti, nego odbijanje da se odraste: „Nezrelost i infantilnost su najsigurnije kategorije za definisanje modernog čoveka.“¹³ Preuzimanje odgovornosti za vlastitu budućnost kao najbitniji životni čin u drevnim društvima izražen kroz proces inicijacije¹⁴, u postmodernom društvu ustupa mjesto bjehu od vlastite budućnosti izraženom kroz proces digitalizacije. Neodgovornost postaje demokratsko pravo pa odgovornost iščezava iz civilizacije na isti način kao istina iz nauke i pravda iz sudova.¹⁵ Kako ističe Virilio, za dvadesetak godina društvene i političke odgovornosti nestaće i uskoro će svaki pojedinac ili svaka aktivnost koja nije vezana za neodgovornost biti odbačeni. Prelazak iz realnog u virtuelno, lišava društvene odnose temporalnog kontinuiteta i njemu pripadajućeg individualnog i socijalnog iskustva koje čini ontološke propozicije konstituisanja ličnosti kao dovršenja procesa individualnog i socijalnog sazrijevanja.¹⁶ Jer kada nastupi prevashodna digitalna realnost koja postaje sposobna da trenutno pruži iskustva koja se inače tokom vremena polako i teško dobijaju, to znači da budućnost koja se trenutno javlja više ne postoji.¹⁷ Dok inicijacija predstavlja uvođenje u status odgovornog za vlastitu društvenu cjelinu, postmoderna fragmentacija društvenog života produkuje krizu socijalnog kroz redukciju pogleda na stvarnost ili na neki njen dio uz istovremeno obogaćivanje saznanja o svakom tom dijelu posebno.¹⁸ Pod tim uticajem osamostaljuju se pojedini aspekti ljudske prakse, koji, potom, dobijaju priliku da svrhu svoje egzistencije traže u sebi samima i ponašaju se kao da totalitet prakse više ne postoji. Iz tih stvarnosnih okvira niče i razvija se ideološka kao partikularna svijest (svijest o partikularnom), koja nastoji da se u posebnim društvenim i kulturnim okolnostima zavodljivo nametne kao cjelovita svijest totaliteta prakse – koji se prethodno redukuje na neki njegov dio.¹⁹ Utemeljena

¹⁰ Vidjeti: Žan Bodrijar, *Simulakrumi i simulacija*, Novi Sad: Svetovi, 1991.

¹¹ Pol Vilirio, *Informatička bomba*, Novi Sad: Svetovi, 2000, str. 44.

¹² *Isto*.

¹³ Pol Vilirio, *Informatička bomba*, Novi Sad: Svetovi, 2000, str. 93/94.

¹⁴ Vidjeti: Klod Levi Stros, *Divlja misao*, Beograd: Nolit, 1978; Klod Levi Stros, *Totemizam danas*, Beograd: BIGZ, 1979, Klod Levi Stros, *Tužni tropi*, Beograd: ZEPTER Book World, 1999.

¹⁵ Vidjeti: Zoran Arsović, *Ono što nakon Haga ostaje*, Banja Luka, 2010.

¹⁶ Vidjeti: H.E. Erikson, *Identitet i životni ciklus*, Beograd: Zavod za udžbenike, 2008.

¹⁷ Pol Vilirio, *Informatička bomba*, Novi Sad: Svetovi, 2000, str. 94.

¹⁸ Božo Milošević, *Sociologija i savremeni svet*, Novi Sad: Filozofski fakultet, 2007, str. 90.

¹⁹ *Isto*, str. 87.

ontološkim postulatima da istina nije cjelina²⁰, postmoderna kao post-socijalna konstelacija uspostavlja aksiološki pluralizam, moralni relativizam i politički partikularizam tj. partikularizam demokratije.²¹ Postuliranjem pluralizma kao „nadređene vrijednosti” nastaje fenomen „modernog pluralizma”²² koji postaje glavni uzrok krize smisla u modernom društvu.²³ Naime, uspostavljanjem aksiološkog pluralizma (pluralizma kao najviše vrijednosti) postmoderna konstelacija vrši dekonstrukciju univerzalizma i povijesno-socijalnog kontinuiteta,²⁴ jer omogućava dekonstrukciju kontinuiteta socijalno-povijesne konstitucije, tj. diskontinuitet u socijalnom procesuiranju smisla. Socijalno procesualizovanje smisla zapada u krizu, jer institucije koje pohranjuju smisao nisu u mogućnosti izvršiti apsorbovanje „intersubjektivno objektivizovanog smisla u socijalne zalihe znanja.”²⁵ Pluralizam kao partikularizam u vrijednosnom smislu tako označava nepostojanje jednog jedinog dominantnog, obavezujućeg i integrišućeg vrijednosnog sistema koji bi i sam bio dobro integrisan. Postojeće pluralističke sisteme vrijednosti karakteriše kako slaba integrativna moć u cjelini društva kao totaliteta, tako i slaba unutrašnja integrisanost samog sistema. Velike institucije (ekonomija, politika, kultura, religija itd.) nisu u hijerarhiji tj. ne postoji integrišući sistem vrijednosti, već ovi entiteti relativno samostalno egzistiraju i polažu pravo samo na vlastito, čvrsto omeđeno, polje administriranja.²⁶ Na taj način osamostaljeni aspekti društvene prakse sada egzistiraju kao sistem nepovezanih socijalnih entiteta koji su izgubili svoje socijalno i značenjsko zaleđe i postali instrument postmoderne kao postsocijalne konstelacije – instrumenti dekonstrukcije socijalnog i njegove redukcije na plitki jednodimenzionalni hiperprostor.²⁷ Upravo zbog postmoderne digitalne fragmentacije socijalnog koju je naznačio Bodrijar, Turen je i mogao reći da mi živimo kraj predstave društvenog iskustva u krajnjoj tački dekompozicije socijalnog.²⁸

²⁰ Vidjeti: Teodor Adorno, *Negativna dijalektika*, Beograd: BIGZ, 1979.

²¹ O odnosu demokratije, univerzalizma, partikularizma i identiteta, vidjeti: Ernesto Laklau, *Univerzalizam, partikularizam i pitanje identiteta*, Reč. Časopis za književnost, kulturu i društvena pitanja, broj 71/17, septembar 2003.

²² Vidjeti: Peter Berger and Luckmann Tomas., *Modernity, pluralism and the crisis of meaning, The Orientation of Modern Man*, Gütersloh: Bertelsmann Foundation Publishers, 1995.

²³ *Isto.*

²⁴ Vidjeti: Antoni Gidens, *Posledice modernosti*, Beograd: Filip Višnjić, 1997.

²⁵ Vidjeti: Peter Berger and Luckmann Tomas., *Modernity, pluralism and the crisis of meaning, The Orientation of Modern Man*, Gütersloh: Bertelsmann Foundation Publishers, 1995.

²⁶ Vidjeti: *Isto.*

²⁷ Vidjeti: Daglas Kelner, *Medijska kultura*, Beograd: Klio, 2004.

²⁸ Vidjeti: Alain Touraine, *A new paradigm. For understanding today's world*, Cambridge: Polity press, 2007.

Kriza savremenosti kao kriza mladih

Budući da je ontogeneza komplementarna filogenezi – postmoderna kriza socijalnog neizbježno pogađa pojedince i društvene grupe paralelno sa krizom institucija. Kako mladi (omladina) predstavljaju centralnu figuru postmodernog procesa digitalne reifikacije socijalnog, to istovremeno znači da mladi kao *mejnstrim* savremene pseudokulturne proizvodnje neodgovornosti postaju krajnja tačka nihilizma, permanentni neprijatelji budućnosti i ireverzibilni otpadnici istorije. Snovi o oslobođenju mladih, ističe Vilirio, uvijek su vodili do diktatura i represivnih paravojnih sistema. Poslije Hitlera i Staljina, velikih hramova mladih kulturnih revolucija, došlo je do novog tehnološkog djetinjarenja, predloženog od strane američke nacije.²⁹ Dok su nekadašnje mlade generacije pobrkale tehnološko-naučni napredak sa napretkom morala; nove mlade generacije željne emancipacije zarad budućnosti ostaju bez budućnosti. Digitalizacija kao proces emancipacije nepismene omladine³⁰ pruža mogućnost da se nedostatak starih vrijednosti proglasi novom vrijednošću (Hana Arent). Emancipacija kao ukidanje svake kulturne vrijednosti, predstavlja konačan ishod radikalnog brisanja u postmodernoj deregulaciji vremena, jer se emancipatorskom dekonstrukcijom i deregulacijom prošlosti otvara obrnuti istorijski proces: proces nesmetanog i samostalnog tehnološkog napretka iza kojeg ostaje čovjek bez budućnosti. Budućnosti nema jer je socijalni kontinuitet prekinut u vremenu.³¹ Hronološko i istorijsko vrijeme ustupilo je mjesto novom tehnološkom vremenu koje sebe trenutno eksponira.³² Novo tehnološko vrijeme nije vezano za društvenu stvarnost - niti sa jednm događajem, niti sa kolektivnim pamćenjem. To je čisto kompjutersko vrijeme koje gradi permanentnu sadašnjost kao bezgraničan i bezvremen intenzitet koji uništava tempo društva u progresivnoj degradaciji.³³ Na taj se način kriza odgovornosti naposljetku pokazuje kao klinički simptom krize savremenosti – kriza mladih generacija je posljednja kriza ideje napretka u kojoj nastupa konačno diskonektovanje socijalne zbilje sa samom sobom.

Literatura

1. Arsović, Zoran. *Ono što nakon Haga ostaje*. Banja Luka, 2010.
2. Adorno, Teodor. *Negativna dijalektika*. Beograd: BIGZ, 1979.

²⁹ Pol Vilirio, *Informatička bomba*, Novi Sad: Svetovi, 2000, str. 99.

³⁰ *Isto*, str. 97.

³¹ Pol Vilirio, *Kritički prostor*, Čačak: Gradac, 1997, str. 8.

³² *Isto*, str. 10.

³³ *Isto*, str. 11.

3. Bek, Urlih. *Rizično društvo*. Beograd: Filip Višnjić, 1997.
4. Berger, Peter and Luckmann, Tomas. *Modernity, pluralism and the crisis of meaning, The Orientation of Modern Man*. Gütersloh: Bertelsmann Foundation Publishers, 1995.
5. Bodrijar, Žan. *Simulakrumi i simulacija*. Novi Sad: Svetovi, 1991.
6. Bodrijar, Žan. *Simulacija i zbilja*. Zagreb, 2001.
7. Vilirio, Pol. *Informatička bomba*, Novi Sad: Svetovi, 2000.
8. Vilirio, Pol. *Kritički prostor*, Čačak: Gradac, 1997.
9. Gidens, Entoni. *Posledice modernosti*, Beograd: Filip Višnjić, 1997.
10. Đukić, Nemanja i Šijaković, Ivan. *Socijalna kontrola identiteta*, „Politeia”, Godina I, broj 1, Banja Luka: Fakultet političkih nauka, 2011.
11. Erikson, H.E. *Identitet i životni ciklus*, Beograd: Zavod za udžbenike, 2008.
12. Daglas, Kelner. *Medijska kultura*, Beograd: Klio, 2004.
13. Laklau, Ernesto. *Univerzalizam, partikularizam i pitanje identiteta*, Časopis za književnost, kulturu i društvena pitanja Reč, broj 71/17, septembar 2003.
14. Markuze, Herbert. *Eros i civilizacija*, Zagreb: Naprijed, 1985.
15. Milošević, Božo. *Sociologija i savremeni svet*, Novi Sad: Filozofski fakultet, 2007
16. Stros, Klod Levi. *Divlja misao*, Beograd: Nolit, 1978.
17. Stros, Klod Levi. *Totemizam danas*, Beograd: BIGZ, 1979.
18. Stros, Klod Levi. *Tužni tropi*, Beograd: ZEPTER Book World, 1999.
19. Touraine, Alain. *A new paradigm. For understanding today's world*, Polity press, Cambridge, 2007.
20. Habermas, Ji, *The Theory of Communicative Action*, Volume 2, Boston: Beacon Press, 1987.
21. Horkhajmer, Maks. *Pomračenje uma*, Sarajevo: Veselin Masleša, 1989.